

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
DRUHÁ SEKCE
12. července 2001
VĚC FELDEK
(Rozsudek ve věci Feldek versus Slovensko)

Evropský soud pro lidská práva – Druhá sekce (dále jen „Soud“), zasedající jako senát, který tvořili soudci C. L. Rozakis, předseda, A. B. Baka, G. Bonello, V. Stráznická, P. Lorenzen, M. Fischbach, A. Kovler a E. Fribergh, tajemník sekce, po uzavřeném zasedání, které se konalo ve dnech 15. června 2000 a 21. června 2001, vynesl posledně zmíněného data následující rozsudek:

POSTUP

1. Případ vycházel ze stížnosti (č. 29032/95) proti Slovenské republice, předložené dne 11. září 1995 Evropské komisi pro lidská práva (dále jen „Komise“) podle původního článku 25 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) slovenským občanem, panem Lubomírem Feldekem (dále jen „stěžovatel“). Stěžovatel – básník, spisovatel a novinář – se později stal českým občanem.

2. Stěžovatel byl zastoupen bratislavským právníkem panem E. Valkem. Vládu Slovenské republiky (dále jen „Vláda“) reprezentoval pan R. Fico, který byl 14. dubna 2000 nahrazen panem P. Vršanským.

3. Stěžovatel především uvedl, že došlo k porušení jeho práva na svobodu projevu a myšlení a že s ním při soudním řízení pro pomluvu bylo nespravedlivě zacházeno.

4. Stížnost byla předána Soudu dne 1. listopadu 1998, když vešel v platnost Protokol č. 11 Úmluvy (článek 5 § 2 Protokolu č. 11).

5. Stížnost byla předána Druhé sekci Soudu (ustanovení 52 § 1 Jednacího řádu Soudu). Senát zabývající se případem v rámci této sekce byl vytvořen v souladu s ustanovením 26 § 1 Jednacího řádu.

6. Rozhodnutím z 15. června 2000 označil Soud stížnost za částečně přípustnou.

7. Soud po poradě se stranami rozhodl, že řízení ohledně skutkové podstaty (ustanovení 59 § 2 in fine) není nutné, a strany následně předložily dodatečné komentáře ke skutkové podstatě. Kromě toho bylo předsedou Soudu dovoleno třetí straně, panu Dušanovi Slobodníkovi, předložit písemné připomínky (článek 36 § 2 Úmluvy a ustanovení 61 § 3).

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

1. Okolnosti případu

8. V roce 1991 publikoval Dušan Slobodník, výzkumný pracovník na poli literatury, autobiografii nazvanou „Paragraf: Polární kruh“. Popsal v ní mimo jiné své odsouzení sovětským vojenským soudem v roce 1945 na základě obvinění, že poté, co se v roce 1944 jako sedmnáctiletý účastnil výcviku vedeného Němci, přijímal rozkazy ke špionáži proti Rudé armádě. Ve své knize popisuje pan Slobodník také svůj pobyt v sovětských gulazích a následou rehabilitaci Nejvyšším soudem SSSR, jež proběhla v roce 1960. V roce 1992 se pan Slobodník stal ministrem kultury a školství Slovenské republiky.

9. Dne 20. července 1992 uveřejnily noviny Telegraf báseň složenou stěžovatelem. Nesla datum 17. července 1992 (den, kdy byla slavnostně vyhlášena nezávislost Slovenské republiky) a jmenovala se „Dobrá noc, má milá“. V jednom z jejích veršů stálo:

„V Praze se vězeň Havel vzdává své funkce. V Bratislavě opět vládně vyšetřovatel. A vláda jedné strany stojí nad právem. Člen SS a člen StB se objali.“

10. Báseň byla později uveřejněna i v jiných novinách. V dvou různých článcích napsali dva novináři, že spojení „člen SS“ se vztahovalo k panu Dušanovi Slobodníkovi.

11. Dne 30. července 1992 uveřejnily některé noviny dokument, který stěžovatel den před tím poslal Veřejné informační službě. Dokument byl nadepsán „Za lepší obraz Slovenska – bez ministra s fašistickou minulostí“. V dokumentu stojí:

„Problém s udržení demokratického charakteru slovenského národního emancipačního procesu jsme se snažili vyřešit mnohokrát. Slovensko v tomto ohledu ztratilo nejvíce proto, že otázky spojené se slovenským národem byly v rukou špatných lidí, kteří nás svedli s cesty demokratického vývoje. Cena byla vysoká: například životy bojovníků za Slovenského národního povstání v letech 1944 – 1945.“

V současné době máme obavu, že se tato chyba bude opakovat. Nestačí říkat, že naše cesta do Evropy spočívá ve spolupráci na jejím demokratickém vývoji. To je jen přímá podmínka vyplývající z mezinárodního práva, bez jejíhož splnění si nás v Evropě nikdo ani nevšimne.

Minulý rok jsem vyjádřil tuto obavu ve své polemice s panem Dušanem Slobodníkem; život sám ukončil psaní této polemiky a moje názory se ukázaly správnými.

Tento rok se pan Slobodník stal ministrem kultury a školství Slovenské republiky a první, k čemu došlo, bylo, že vyšla veřejně najevo jeho fašistická minulost. Pan Slobodník jednal v této situaci takovým způsobem, který spisovatel Ladislav Mňačkoví umožnil dokázat, že pan Slobodník je lhář. Přesto však stále nerezignoval na svůj post, ačkoliv by tak v jakékoli jiné demokratické zemi musel dávno učinit.

Myslí si pan Slobodník, že Slovensko je nějakou zvláštní výjimkou mezi evropskými zeměmi a že má právo revidovat podstatu Norimberských procesů, svázanou s poválečným vývojem všech ostatních evropských států? Nebo je poselství SNP nesprávné? Myslí si pan Mečiar, že s touto osobou ve vládě přesvědčí evropské národy o demokratickém smýšlení

a směřování své vlády? Je vhodné mít ve vládě pana Slobodníka, pokud tato skutečnost povede k politické, ekonomické a kulturní izolaci Slovenska?

Pan Slobodník využívá každé příležitosti k tomu, aby hovořil o zlepšování obrazu Slovenska ve světě. V tomto s ním zcela souhlasím. Teď má příležitost osobně učinit něco k zlepšení tohoto obrazu: odstoupit.“

12. Dne 5. srpna 1992 pan Slobodník veřejně oznámil, že podá na stěžovatele žalobu za výše uvedený výrok.

13. V rozhovoru zveřejněném 12. srpna 1992 v českém deníku Lidové noviny uvedl stěžovatel mimo jiné:

„Mluvím-li o fašistické minulosti (pana Slobodníka), nesnažím se charakterizovat jeho osobnost. Jen si myslím, že skutečnost, že prošel teroristickým výcvikem vedeným SS, spadá pod pojem fašistická minulost. Myslím si, že taková osobnost nemá co dělat ve vládě demokratického státu.“

14. V souvislosti se jmenováním pana Slobodníka na post člena vlády bylo v českých a slovenských novinách uveřejněno množství článků týkajících se jeho minulosti, a to jak před, tak po zveřejnění názorů stěžovatele. Články týkající se tohoto tématu byly též zveřejněny v The New York Times (22. července 1992), Tribune de Genève (18. září 1992), Izvestija (31. srpna 1992), stejně jako Rakouskou tiskovou agenturou. The New York Times, Tribune de Genève a Izvestija později zveřejnily i reakce pana Slobodníka na uveřejněné články.

15. Dne 19. září 1992 zažaloval pan Slobodník stěžovatele před Městským soudem v Bratislavě za pomluvu podle § 11 a násl. občanského zákoníku. Žalobu později rozšířil i na verše „V Bratislavě opět vládne vyšetřovatel. A vláda jedné strany stojí nad právem. Člen SS a člen StB se objali.“ ze stěžovatelskými básně odkazujícími na něj. Dále uvedl, že výše zmíněné výroky zveřejněné v tisku nepravdivě odkazovaly na jeho fašistickou minulost. Žalující strana požadovala, aby stěžovatel nesl náklady na zveřejnění omluvy v pěti denících a aby mu poskytl náhradu ve výši 250 000 slovenských korun (Sk).

A. Řízení před Městským soudem v Bratislavě

16. Dne 18. října 1993 Městský soud v Bratislavě žalobu zamítl. Soud potvrdil, že žalobce byl členem Hlinkovy mládeže a že se v únoru a březnu 1945 účastnil teroristického výcviku v Sekuli. Soud poznamenal, že Hlinkova mládež byla vojenským útvarům Hlinkovy slovenské lidové strany a že podle tehdy platného práva slovenský lid vykonával svoji moc ve státě prostřednictvím právě této strany. Soud zdůraznil, že podle § 5 prezidentského dekretu č. 5/1945 z 19. května 1945 osoby, které dobrovolně podporovaly válku vedenou Německem a Maďarskem nebo sloužily fašistickým a nacistickým zájmům, byly označeny za státně nespolehlivé.

17. Městský soud dále stanovil, že v květnu 1945 byl pan Slobodník odsouzen vojenským soudem Sovětské armády k patnáctiletému vězení na základě své účasti na výcviku v Sekuli, kde mu bylo nařízeno překročit frontovou linii za účelem špionáže proti sovětským vojskům, k čemuž mělo dojít 22. března 1945. Podle rozsudku vojenského soudu však pan Slobodník nepřekročil frontovou linii, ale vrátil se v dubnu 1945 domů, kde byl zadržen. Městský soud též poznamenal, že žalobce vykonával trest v táborech bývalého Sovětského svazu až do svého propuštění v roce 1953. V roce 1960 Nejvyšší soud SSSR rozsudek zrušil a přerušil řízení z důvodu nedostatku skutkových prvků trestného činu.

18. Pan Slobodník před městským soudem prohlásil, že byl členem Hlinkovy mládeže jen po velmi krátkou dobu a že do této organizace vstoupil jen proto, aby se mohl účastnit turnaje ve stolním tenisu. Dále uvedl, že byl předvolán na výcvik v Sekuli a že tomuto předvolání vyhověl ze strachu o sebe a svou rodinu. Pan Slobodník uvedl, že byl z výcviku vyloučen jako nedůvěryhodný poté, co k němu vyjádřil svůj negativní postoj. Následně byl transportován do ústředí Hlinkovy mládeže v Bratislavě, odkud mu bylo dovoleno vrátit se domů do Banské Bystrice pod podmínkou, že bude podávat zprávy o Sovětské armádě. Městský soud však tato fakta neshledal potvrzenými. Zvláště nepovažoval za relevantní důkaz popis událostí v žalobcem již dříve uveřejněné knize „Paragraf: Polární kruh“. Podle názoru soudu zrušení rozsudku z roku 1945 nedokazovalo, že žalobce nebyl členem Hlinkovy mládeže a že nenavštěvoval výcvik v Sekuli.

19. Městský soud také poznamenal, že relevantní částí života pana Slobodníka se zabýval tisk jak na Slovensku, tak v zahraničí ještě před zveřejněním stěžovatelových výroků a že pan Slobodník sám několikrát poskytl rozhovor k tomuto tématu slovenským i zahraničním médiím. Soud došel k závěru, že stěžovatelovy výroky byly založeny na názorech vytvořených na základě již zveřejněných informací. Tyto výroky se týkaly osobnosti aktivní ve veřejném životě, nutně vystavené zájmu a kritice členů společnosti. Svým výrokem stěžovatel užil svého práva na svobodu projevu a nezasáhl neoprávněně do práv žalující strany.

B. Odvolací řízení

20. Pan Slobodník se odvolal k Nejvyššímu soudu s odůvodněním, že stěžovatel neprokázal jeho fašistickou minulost a že městský soud nedefinoval význam tohoto pojmu. Pan Slobodník se odvolával na skutečnost, že byl k výcviku v Sekuli předvolán prostřednictvím rozkazu a že tento výcvik opustil ihned, jakmile zjistil, jaký je jeho pravý účel. Také uvedl, že v té době platilo stanné právo a že docházelo k nezákonnému zatýkání a popravám. V souladu s prezidentským nařízením byli členové Hlinkovy mládeže zařazeni do ozbrojených sil a podřízeni vojenským soudním a disciplinárním pravidlům. Žalobce trval na tom, že se nedopustil ničeho špatného proti své vlasti nebo proti spojeneckým silám, a došel k závěru, že stěžovatelovy výroky a báseň byly pomluvou.

21. Stěžovatel žádal, aby soudy přestaly užívat pravidlo, podle kterého žalovaná strana musí dokázat pravdivost svých výroků v řízení pro pomluvu. Požadoval, aby bylo důkazní břemeno přesunuto na žalobce nebo rozděleno mezi obě strany. Stěžovatel dále uvedl, že jeho výrok byl hodnotovým soudem, založeným na nezpochybněné skutečnosti, že žalobce byl členem Hlinkovy mládeže a že se účastnil teroristického výcviku v Sekuli. Podle stěžovatele není podstatné, do jaké míry byl stěžovatel začleněn do aktivit Hlinkovy mládeže nebo jak dlouho byl jejím členem. Podstatné je, že žalobce dobrovolně do této organizace vstoupil a že po svém údajném vyloučení z výcviku v Sekuli podával informace o pohybech sovětských vojsk ústředí Hlinkovy mládeže, což dokazuje rozsudek sovětského vojenského soudu z 19. května 1945. Stěžovatel proto navrhl, aby bylo odvolání zamítnuto.

22. Dne 23. března 1994 zrušil Nejvyšší soud rozsudek soudu prvního stupně a rozhodl následovně:

„... stěžovatel musí strpět, že ... Dušan Slobodník rozešle, uzná-li to za vhodné, do pěti periodik na Slovensku a v zahraničí stejně jako do Slovenské tiskové agentury následující prohlášení, které bude publikováno na náklady stěžovatele:

1) Stěžovatelovo prohlášení pro Veřejnou informační službu, publikované v denním tisku dne 30. července 1992, které říká: «... Tento rok se pan Slobodník stal ministrem kultury a školství Slovenské republiky a první, k čemu došlo, bylo, že vyšla veřejně najevo jeho fašistická minulost. Myslí si pan Slobodník, že Slovensko je nějakou zvláštní výjimkou mezi evropskými zeměmi a že má právo revidovat podstatu Norimberských procesů, svázanou s poválečným vývojem všech ostatních evropských států? ...»

2) Část básně nazvané «Dobrá noc má milá», ve které stojí: «... V Bratislavě opět vládne vyšetřovatel. A vláda jedné strany stojí nad právem. Člen SS a člen StB se objali.»

... představují hrubou urážku a znevážení občanské cti a života a neospravedlně zasahování do osobnosti pana Dušana Slobodníka. ...“

4) Stěžovatel zaplatí žalující straně 200 000 Sk za způsobenou morální újmu.

23. Stěžovateli bylo též nařízeno, aby zaplatil druhé straně náklady na soudní řízení.

24. Nejvyšší soud poznamenal, že žalobce popsal relevantní události ve své knize „Paragraf: Polární kruh“ ještě před tím, než se objevily dohady o jeho minulosti, a že nebyly během soudního řízení zjištěny žádné další důležité skutečnosti.

25. Podle názoru odvolacího soudu měl pojem „fašistická minulost“ stejnou váhu jako výrok, že daná osoba byla v minulosti fašistou. Soud vzal v úvahu i skutečnost, že stěžovatel sám interpretoval tento pojem v souvislosti se žalobcem restriktivně, totiž s odvoláním na základní východiska Norimberských procesů. Tato východiska byla odvozena od multilaterální smlouvy z 8. srpna 1945, která zahrnovala také statut Mezinárodního vojenského soudu a která se 2. října 1947 stala součástí československého právního systému. Nejvyšší soud byl toho názoru, že základem byl princip individuální odpovědnosti, stanovený v této smlouvě.

26. Nejvyšší soud dále studoval všechny dostupné dokumenty a důkazy použité ve vztahu ke Slovensku během Norimberských procesů. Nenašel v nich žádný odkaz na Hlinkovu mládež ve spojení s fašistickými organizacemi. Zjistil, že propagace nebo implementace fašistických teorií nebyla součástí stanov a pravidel, jimiž se řídila Hlinkova mládež. Jestliže některé osoby zneužily křesťanské principy, na nichž byla tato organizace vystavěna, bylo to v rozporu s platnými pravidly. Tyto osoby a případně i osoby, které se nechaly zneužít ke kriminálním účelům, byly individuálně zodpovědné. Toto však nebyl případ žalující strany. Nejvyšší soud přijal tvrzení žalující strany, že pravý charakter výcviku v Sekuli byl poznán, až když jej začala navštěvovat.

27. Odvolací soud shledal odkaz soudu prvního stupně na prezidentský dekret č. 5/1945 z 19. května 1945 jako pro případ nepodstatný, protože tento dekret se týkal pouze majetkových vztahů v tom smyslu, že umístil majetek osob státem považovaných za nespolehlivé pod národní správu.

28. Nejvyšší soud připomněl, že v relevantní době byla trestní a morální odpovědnost regulována nařízením č. 33 o potrestání fašistických zločinců, okupantů, zrádců a kolaborantů a o ustanovení lidové spravedlnosti, přijatým Slovenskou národní radou dne 15. května 1945 a také prezidentským dekretem č. 16/1945 z 19. června 1945 o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech. Tato ustanovení byla zčásti založena na principu kolektivní odpovědnosti, ale nezmiňovala se o Hlinkově mládeži.

29. Ohledně básně složené stěžovatelem poznamenal Nejvyšší soud, že byla napsána 17. července 1992, tj. týž den, kdy byla z balkónu Slovenské národní rady, na němž byl přítomen i pan Dušan Slobodník, vyhlášena nezávislost. Krátce nato napsal stěžovatel své prohlášení ohledně minulosti pana Slobodníka a dva novináři interpretovali báseň jako popis událostí během vyhlášení suverenity Slovenska. Uvedli, že „členem SS“ mínil stěžovatel pana Slobodníka. Soud proto došel k závěru, že stěžovatel zasáhl do osobních práv žalující strany svou básní stejně jako svým výrokem z 29. července 1992.

30. Stěžovatelova žádost o přesunutí důkazního břemene na žalobce nebo alespoň jeho sdílení oběma stranami nebyla přijata, protože postrádala opodstatnění ve vnitrostátním právu a jeho praxi. Nejvyšší soud došel k závěru, že stěžovatel nedokázal, že pan Slobodník byl v minulosti fašistou, a tvrdil, že posledně zmíněný vstoupil do Hlinkovy mládeže za účelem účasti na sportovních aktivitách a nebyl motivován sympatiemi k fašistické ideologii. Kurs v Sekuli pan Slobodník nedokončil a je nepodstatné, zda byl vyloučen nebo jej opustil dobrovolně. Jedinou relevantní skutečností je, že žalobcova minulost nemohla být z tohoto pohledu považována za fašistickou.

C. Řízení ohledně stěžovatelova odvolání na základě práva

31. Stěžovatel ve svém odvolání mimo jiné uvedl, že byla porušena jeho práva podle článku 10 Úmluvy. Tvrdil, že Nejvyšší soud měl v souladu s relevantními ustanoveními prezidentského dekretu dojít k závěru, že Hlinkova mládež byla fašistickou organizací a že v souladu s relevantními ustanoveními nařízení č. 1/1944 a č. 4/1944 Slovenské národní rady účast v jakékoliv aktivitě Hlinkovy mládeže měla být považována za účast v nezákonné fašistické organizaci. Dále stěžovatel namítl, že Nejvyšší soud nestanovil s dostatečnou jistotou, zda byl žalobce skutečně z výcviku vyloučen a zda se dopouštěl teroristických aktivit či ne.

32. Dne 25. května 1995 potvrdila jiná komora Nejvyššího soudu, zasedající jako kasační soud, část rozhodnutí o odvolání, podle něhož měl žalobce právo na publikaci textu rozsudku z 23. března 1994, týkajícího se stěžovatelových výroků z 29. července 1992. Co se zbývajících částí rozsudku týče, zrušil soud rozhodnutí soudu jak prvního, tak druhého stupně a odevzdal případ zpět Městskému soudu v Bratislavě.

33. Kasační soud nesdílel stěžovatelův názor, že žalující strana by měla dokázat nepravdivost stěžovatelových tvrzení. Dále se soud postavil za názor, že fašistickou minulostí se myslí aktivní propagace fašismu nebo chování v souladu s jeho zásadami ze strany dané osoby. Pouhé členství v nějaké organizaci nebo účast na teroristickém výcviku, která nebyla následována praktickými kroky, nemohou být označeny za fašistickou minulost.

34. Protože stěžovatel neprokázal, že by žalobce měl fašistickou minulost v rámci výše uvedené definice, shledal soud, že jeho výroky zasáhly bez ospravedlnění do žalobcových osobních práv. Ve svém rozsudku uznal kasační soud, že slovenské právo považovalo Hlinkovu mládež za fašistickou organizaci. Připomněl však, že relevantní právní normy, včetně těch, na něž se stěžovatel odvolával, platily pro fyzické osoby pouze za předpokladu existence specifických jednání. Použití těchto pravidel na všechny členy takových organizací bez ohledu na jejich skutečné jednání by znamenalo uznání principu kolektivní viny. Soud poukázal na skutečnost, že do Hlinkovy mládeže byly přijímány i děti ve věku nad šest let.

35. Kasační soud nepovažoval za přijatelný stěžovatelův argument, podle kterého byl jeho výrok hodnotovým soudem, protože se stěžovatel ve svých výrocích neodkazoval na skutečnosti, na nichž by se takový hodnotový soud mohl zakládat. Soud mimo jiné uvedl:

„Označení žalobcovy minulostí za fašistickou není hodnotovým soudem založeným na analýze skutečností, ale výrokem učiněným bez současného uvedení konkrétních okolností, ze kterých by mohl být osobou vynášející tento soud vyvozen nějaký závěr. Byl by to mohl být hodnotový soud, kdyby stěžovatel svůj výrok doplnil odkazem na členství pana Slobodníka v Hlinkově mládeži a jeho účast na výcviku, tj. činnostech, které podle mínění osoby vynášející soud tvoří fašistickou minulost. Jenom takový výrok, založený na okolnostech užitych danou osobou k vynesení svého soudu, by byl hodnotovým soudem, jehož pravdi-

vost by nemusela být dokazována. Jenom takový výklad zaručí rovnováhu mezi svobodou projevu a právem na ochranu dobré pověsti v rámci článku 10 Úmluvy.

36. Soud shledal omezení stěžovatelovy svobody slova slučitelné s požadavky článku 10 § 2 Úmluvy, neboť bylo nutné k ochraně pověsti žalobce v souladu s § 11 a násl. občanského zákoníku.

37. Pro nedostatek důkazů zrušil kasační soud rozsudky soudů prvního i druhého stupně ohledně stěžovatelovy básně a rozhodl, že v dalších řízeních bude muset žalobce dokázat, že se stěžovatel ve své básni odkazoval na něho. Zrušil také rozhodnutí odvolacího soudu o morální újmě a nákladech na řízení, protože jejich náhrada záležela na odhadu obou zasahování, na něž si žalující strana stěžovala.

D. Další řízení

38. Dne 15. dubna 1996 vydal Městský osud v Bratislavě nové rozhodnutí ohledně zbývajících částí případu. Zastavil řízení týkající se básně, protože žalující strana tuto část žaloby stáhla.

39. Městský soud zamítl žádost o odškodnění za způsobenou morální újmu, protože neshledal, že by stěžovatelovy výroky výrazně snížily žalobcovu důstojnost a společenskou pozici v rámci významu § 13 odst. 2 občanského zákoníku. Podle názoru soudu nedokázal žalobce, zda značný veřejný zájem ohledně jeho osoby byl výsledkem stěžovatelových výroků, nebo zda se jedná o možný důsledek novinových článků a knihy publikované žalobcem ještě před zveřejněním stěžovatelových výroků.

40. Po zvážení, do jaké míry byly obě strany úspěšné v řízeních, nařídil městský soud žalující straně, aby stěžovateli zaplatila 56 780 Sk jako náhradu podstatné části jeho výdajů. Stěžovateli a žalobci bylo dále nařízeno, aby zaplatili 875 Sk, resp. 2625 Sk jako náhradu nákladů předem uhrazených soudem.

41. Dne 25. listopadu 1998 potvrdil Nejvyšší soud rozhodnutí Městského soudu v Bratislavě o přerušení řízení ohledně stěžovatelovy básně a o zamítnutí žádosti žalující strany o náhradu morální újmy. Nejvyšší soud konstatoval, že ani jedna strana nemá právo na náhradu soudních výdajů. Dále nařídil oběma stranám uhradit náklady předem zaplacené státem, konkrétně 1750 Sk. Pan Slobodník se odvolal na základě zákona. Řízení pokračuje.“

II. Relevantní vnitrostátní právo a praxe

A. Prezidentský dekret č. 5/1945

42. Výše zmíněný dekret byl vydán prezidentem Benešem 19. května 1945 a týkal se mimo jiné uvalení národní správy na majetek „Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a institucí“.

43. Paragraf 4 písm. b) označuje za státně nespolehlivé:

.... osoby, které vyvíjely činnost směřující proti státní svrchovanosti, samostatnosti, celistvosti, demokraticko–republikánské státní formě, bezpečnosti a obraně Československé republiky, které k takové činnosti podněcovaly nebo jiné osoby svěsti hleděly a záměrně podporovaly jakýmkoliv způsobem německé a maďarské okupanty. Za takové osoby jest na příklad považovati ... vedoucí funkcionáře ... Hlinkovy mládeže a jiných fašistických organizací podobné povahy.“

44. Paragraf 5 označuje za státně nespolehlivé ty právnické osoby, jejich správa záměrně sloužila německému nebo maďarskému vedení války nebo fašistickým a nacistickým účelům.

B. Občanský zákoník a ustanovené postupy

45. Právo na ochranu důstojnosti, cti a dobrého jména je zaručeno ustanovením § 11 a násl. občanského zákoníku.

46. V souladu s § 11 má každá fyzická osoba právo na ochranu své osobnosti, zvláště života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, soukromí, svého jména a projevu osobní povahy.

47. Paragraf 13 odst. 1 stanovuje, že každá fyzická osoba má právo zvláště domáhat se, aby bylo upuštěno od neoprávněných zásahů do práva na ochranu její osobnosti, aby se odstranily následky těchto zásahů a aby jí bylo poskytnuto přiměřené zadostiučinění.

48. Paragraf 13 odst. 2 stanovuje, že pokud by se nezdálo postačujícím zadostiučinění podle § 13 odst. 1, zvláště proto, že byla ve značné míře snížena důstojnost fyzické osoby nebo její vážnost ve společnosti, má fyzická osoba též právo na peněžní náhradu morální újmy.

49. V souladu s ustanovenými postupy musí žalobce v řízení pro pomluvu dokázat, že tvrzení žalované strany mohla objektivně poškodit jeho nebo její práva podle § 11 občanského zákoníku. Je-li tento požadavek splněn, musí žalovaná strana poskytnout důkazy o pravdivosti svých tvrzení, pokud má při obhajobě uspět.

PRÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

I. Údajné porušení článku 10 Úmluvy

50. Stěžovatel uvedl, že bylo porušeno jeho právo na svobodu projevu, když soud vyhověl žalobě pana Slobodníka týkající se výroku zveřejněného 30. července 1992. Uvedl, že byl porušen článek 10 Úmluvy, který stanovuje následující:

„1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a zodpovědnost, může podléhat takovým podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a neustrannosti soudní moci.“

A. Existence zasahování

51. Soud shledává jasným a nezpochybnitelným, že došlo k zásahu do stěžovatelova práva na svobodu projevu, když relevantní soudní rozhodnutí označila stěžovatelův výrok za pomluvu a nařídila mu strpět zveřejnění tohoto rozhodnutí v pěti novinách podle výběru žalující strany.

B. Ospravedlnění zasahování

52. Toto zasahování by bylo v rozporu s článkem 10 Úmluvy, pokud by nebylo „stanoveno zákonem“, nesledovalo jeden nebo více legitimních cílů, na něž se odkazuje odstavec 2 článku 10, a nebylo „nezbytné v demokratické společnosti“ k dosažení takového cíle nebo cílů. Soud přezkoumá každé z těchto kritérií nezávisle.

1. Stanoveno zákonem

53. Stěžovatel tvrdil, že právní základ omezení jeho svobody projevu nebyl dostatečně předvídatelný, jak požaduje precedenční právo Soudu. Především uvedl, že interpretace slovenského práva vnitrostátními soudy nedefinuje dostatečně, co je pomluva, a nerozlišuje mezi hodnotovými soudy a skutečnostmi a mezi veřejnými činiteli a soukromými osobami. Předvídatelnost omezení svobody projevu také může být zpochybněna, protože stěžovatel oprávněně věřil, že vnitrostátní soudy rozhodnou v souladu s judikaturou vztahující se k Úmluvě s odvoláním na koncepci spravedlivé připomínky a důkazního břemene v podobných případech.

54. Vláda nesouhlasila a trvala na tom, že zasahování bylo stanoveno zákonem, přesně § 11 a násl. občanského zákoníku.

55. Co se týče stěžovatelova argumentu, že vnitrostátní soudy nejednaly v souladu s judikaturou vztahující se k Úmluvě, konstatuje Soud, že toto téma bude projednáno při určování, zda bylo zasahování „nutné v demokratické společnosti“.

56. Ohledně stěžovatelova tvrzení, že relevantní zákon nebyl dostatečně předvídatelný, upomíná Soud na skutečnost, že jedním z požadavků vyplývajících z výrazu „stanoveno zákonem“ je předvídatelnost daného opatření. Norma nemůže být považována za zákon, pokud není formulována s dostatečnou přesností, aby umožnila občanům přizpůsobit jí své chování. Občan musí být schopen, v případě potřeby s odpovídající podporou, předvídat do míry přiměřené za daných okolností důsledky, které může svým jednáním vyvolat. Tyto důsledky nemusí být předvídatelné s naprostou jistotou: zkušenost ukazuje, že něco takového je nemožné.

Právní jistota je vysoce žádoucí, může s sebou však nést přílišnou rigiditu a právo musí být schopno držet krok s měnícími se podmínkami. V souladu s tím jsou zákony formulovány způsobem, který je do větší či menší míry vágní a jehož interpretace a aplikace jsou otázkou praxe.

57. Zasahování mělo právní základ, konkrétně § 11 a § 13 odst. 1 občanského zákoníku. Podle druhého ustanovení má každá fyzická osoba právo domáhat se, aby bylo upuštěno od neoprávněných zásahů do práva na ochranu její osobnosti, aby se odstranily následky těchto zásahů a aby bylo poskytnuto přiměřené zadostiučinění. Je záležitostí vnitrostátních soudů, aby zvážily každou stížnost a rozhodly o přiměřeném zadostiučinění. V souladu s ustanovenými postupy musí žalující strana v řízení o pomluvě dokázat, že tvrzení žalované strany objektivně poškodila její práva podle § 11 občanského zákoníku, a žalovaná strana musí podat důkazy o pravdivosti svých tvrzení, má-li obhajoba uspět. Soud konstatuje, že uplatnění těchto právních opatření a postupů ve stěžovatelově případě nepřesáhlo hranici přiměřené předvídatelnosti za daných okolností. Proto bylo zasahování stanoveno zákonem v rámci významu článku 10 § 2 Úmluvy.

2. Legitimní cíl

58. Soud shledává, že ani jedna ze stran nezpochybnila skutečnost, že východisko pro rozhodnutí slovenských soudů bylo v souladu s cílem ochrany osobních práv žalobce, který se považoval za postiženého stěžovatelovými výroky. Zasahování proto mělo legitimní cíl podle § 2 článku 10, totiž ochranu „pověsti nebo práv jiných“.

3. Nezbytné v demokratické společnosti

(a) Argumenty před Soudem

(i) Stěžovatel

59. Stěžovatel tvrdil, že zasahování nebylo nezbytné v demokratické společnosti, protože domácí soudy nerespektovaly princip proporcionality mezi omezením svobody projevu a záměrem stanoveným v článku 10 § 2 Úmluvy. Zvláště uvedl, že byl postižen za kritiku člena Vlády, u něhož by hranice přijatelné kritiky měly být širší než u soukromé osoby. Dále argumentoval tím, že svobodná politická debata je základním konceptem demokratické společnosti, že diskuse o politických tématech zasluhuje větší ochranu než nepolitické diskuse a že v důsledku toho má stát velmi omezené možnosti restrikce svobody projevu.

60. Stěžovatel s odkazem na judikaturu Soudu uvedl, že svoboda projevu platí i v případě informací nebo myšlenek, které urážejí, šokují nebo provokují, a že novinářská svoboda v sobě zahrnuje i možnost jistého stupně přehánění nebo dokonce provokace.

61. Jeho výrok ohledně minulosti pana Slobodníka byl hodnotovým soudem, který vyřkl poté, co se z médií a z knihy napsané panem Slobodníkem dozvěděl, že tento byl členem Hlinkovy mládeže a že se účastnil teroristického výcviku v Sekuli. Stěžovatel považoval za nutné sdělit svůj názor veřejnosti, která má právo být informována o minulosti veřejně činných osob. Nejednal se zlým úmyslem, když učinil svůj výrok na základě obecně známých skutečností, které, jak si myslel, opravňovaly k užití pojmu „fašistická minulost“.

62. Z pohledu stěžovatele byl názor Nejvyššího soudu, podle něhož by mohl být jeho výrok považován za hodnotový soud jedině za podmínky, že by byl doprovázen odkazem na skutečnosti, na nichž se zakládal, příliš omezující a mylný. Tvrdil, že důkazní břemeno, jež na něj bylo uvaleno v souladu s vnitrostátními právními postupy, bylo porušením jeho práva na svobodu projevu. V tomto ohledu argumentoval zvláště tím:

(i) že mu Nejvyšší soud odepřel prostředky k dokázání jeho tvrzení překrocením definice fašistické minulosti a protiprávně mu odepřel přiměřené právo na omyl ve výrocích týkajících se členů vlády, které se zakládaly na faktech a dobré víře, a

(ii) že od něj bylo požadováno dokázat pravdivost názoru vyjádřeného v jeho výroku, ačkoliv vyjádření názoru nemůže být nutně spojeno se současným poskytnutím důkazu.

63. Nakonec stěžovatel podtrhl, že vyřkl svůj názor v kontextu svobodné politické debaty a že tento v sobě obsahoval téma podléhající veřejnému zájmu, totiž minulost politicky činné osoby. Vyjádření názoru sledovalo legitimní cíl ukázat, že pokud existuje byt i jen stín podezření, osoba, jíž se toto podezření týká, by neměla vykonávat žádnou politickou funkci. V širším kontextu se kritické zhodnocení týkalo také slovenských dějin v období druhé světové války, které je na Slovensku stále podstatným tématem. Stěžovatel došel k závěru, že bylo porušeno jeho právo na svobodu projevu.

(ii) Vláda

64. Vláda uvedla, že zasahování bylo přiměřené legitimnímu cíli a že důvody, na něž se odvolaly domácí soudy, byly dostatečné a podstatné. Z pohledu Vlády mohlo označení politika za osobu s fašistickou minulostí mít vážný dopad na jeho pověst.

65. Vláda dále uvedla, že stěžovatel učinil svůj výrok krátce po parlamentních volbách roku 1992 a poté, co se pan Slobodník stal ministrem kultury a školství. Stěžovatel zjistil všechna fakta o panu Slobodníkovi dlouho před volbou z knihy posledně uvedeného. Mimo tvrzení o údajné fašistické minulosti pana Slobodníka stěžovatel nezminil další podstatná fakta, jako například že pan Slobodník byl v roce 1945 sedmáct let starý, jaké byly důvody jeho účasti na teroristickém výcviku, jeho vyloučení z výcviku, jeho pozdější odsouzení a osmileté

uvěznění v sovětském táboře a konečně rozhodnutí Nejvyššího soudu SSSR z roku 1960, kterým bylo zrušeno odsouzení pana Slobodníka na základě toho, že se nedopustil žádného trestného činu. Mimoto srovnání chování pana Slobodníka a fašistických dějin ani nebylo založeno na přesných a správných faktech, ani neodpovídalo ohodnocení podstatných skutečností v dobré víře.

66. Vláda připomněla, že vnitrostátní soudy nepožadovaly, aby stěžovatel uveřejnil omluvu, že daly žalující straně možnost, aby na náklady stěžovatele uveřejnila v pěti podle vlastního uvážení vybraných novinách prohlášení o urážlivém charakteru výroků stěžovatele, po kterém tak bylo pouze požadováno, aby toleroval výkon práva žalující strany v tomto ohledu.

67. Vláda konečně vyzdvihla skutečnost, že případ na Slovensku přitahuje značnou pozornost veřejnosti, a podtrhla, že rozhodnutí Soudu o skutkové podstatě projednávané stížnosti má pro slovenské soudy značný význam při rozhodování o podobných případech.

(iii) Pan D. Slobodník

68. Ve svých připomínkách předložených podle článku 36 § 2 Úmluvy a ustanovení 61 § 3 Jednacího řádu Soudu poznamenal pan Slobodník, že knihu „Paragraf: Polární kruh“ napsal v letech 1989 a 1990, tj. když pracoval jako výzkumný pracovník na poli literatury, a že kniha byla publikována v roce 1991. Kniha obsahovala detailní popis podstatných událostí, které, z pohledu pana Slobodníka, nevezal stěžovatel ve svých výrocích v úvahu. V tomto kontextu pan Slobodník zvláště zdůraznil:

(i) že vstoupil do Hlinkovy mládeže poté, co v květnu 1944 vyhrál okresní šampionát ve stolním tenise, neboť členství v této organizaci bylo podmínkou pro účast na celostátním turnaji, a

(ii) že když bylo v roce 1944 potlačeno SNP a bylo vyhlášeno stanné právo, on a jeho matka pomohli osvobodit čtyři cizí partyzány z německé nemocnice.

69. Co se týče výcviku v Sekuli, musel pan Slobodník ze strachu před postihem vyhovět předvolání ústředí Hlinkovy mládeže. Dále uvedl, že zjistil skutečný účel výcviku teprve po svém příjezdu do Sekule, účastnil se jej pouze deset nebo dvanáct dní a byl vyloučen poté, co k němu vyjádřil svůj negativní postoj. Protože se chtěl vrátit domů, slíbil představitelům Hlinkovy mládeže poskytnutí informací o Sovětské armádě. Neprovedl však žádnou špiónáž. Pan Slobodník uvedl, že tato fakta jsou podložena dokumenty uloženými v archivech a že soudy druhého a třetího stupně je považovaly za platná.

70. Podle názoru pana Slobodníka překroutil stěžovatel podstatné skutečnosti a vyjádřil se ve výše uvedeném smyslu o jeho minulosti, protože jejich politické názory se v kontextu parlamentních voleb roku 1992 začaly odlišovat. Pan Slobodník tvrdil, že zatímco stěžovatel je-

ho knihu v roce 1991 označil za „napsanou přívětivým, odpouštějícím perem křesťana“, stala se pro něj rok poté důkazem jeho fašistické minulosti. Stěžovatelův výrok proto nebyl učiněn v dobré víře.

71. Konečně pan Slobodník uvedl, že spojením jeho minulosti a Norimberských procesů stěžovatel hrubě zasáhl do jeho soukromí. Mimoto kritizoval stěžovatel jeho minulost a ne jeho činy jakožto člena vlády.

(b) Stanovisko Soudu

(i) Důležité úprincipy

72. V souladu s precedenty Soudu je svoboda projevu jedním z pilířů demokratické společnosti a jednou ze základních podmínek jejího pokroku a seberealizace každého jedince. Jakožto subjekt článku 10 § 2 je uplatnitelná nejen na „informace“ nebo „myšlenky“, které jsou pozitivně přijímány a považovány za neškodné či nepodstatné, ale i na takové, které urážejí, šokují nebo obtěžují. Článek 10 chrání nejen podstatu vyjadřovaných informací a myšlenek, ale také formu, ve které jsou prezentovány. Tato svoboda je subjektem výjimek stanovených článkem 10 § 2, které však musí interpretovány restriktivně (viz případ *Nilsen a Johnsen v. Norsko /GC/, č. 23118/93, § 43, ECHR 1999–VIII* a případ *Lehideux a Isorni v. Francie, 23. září 1998, Zpráva 1998–VII, § 52, str. 2886*).

73. Zkouška „nezbytnosti v demokratické společnosti“ požaduje, aby Soud určil, zda zasahování, proti němuž byla vznesena stížnost, odpovídá „společenské nutnosti“, zda bylo přiměřené sledovanému legitimnímu cíli a zda důvody uvedené vnitrostátními orgány k jeho ospravedlnění byly relevantní a dostatečné. Pro rozhodnutí, zda taková nutnost existuje a jaká opatření by měla být přijata při zacházení s ní, je vnitrostátním orgánům ponechána jistá svoboda rozhodování. Tato svoboda však není neomezená a jde ruku v ruce s evropským dohledem prostřednictvím Soudu, jehož úkolem je vydat konečné rozhodnutí, zda je omezení slučitelné se svobodou projevu, chráněnou článkem 10. Úkolem Soudu při vykonávání dozorčí funkce není převzít roli národních orgánů, ale spíše přezkoumávat ve světle případu jakožto celku rozhodnutí učiněná národními orgány v rámci jejich svobody rozhodování. Soud se musí uvrdit v tom, že národní orgány použily postup, který je v souladu s principy vyjádřenými článkem 10 a, mimoto, že své rozhodnutí založily na přijatelném odhadu důležitých skutečností (viz případ *Vogt v. SRN, 26. září 1995, Serie A č. 323, str. 25–26, § 52, případ Jerusalem v. Rakousko, č. 26958/95, 27. února 2001, § 33*).

74. Soud dále upomíná, že pod článkem 10 § 2 Úmluvy existuje jen malý prostor pro omezení politického projevu nebo debaty ohledně otázek ležících ve veřejném zájmu (viz případ *Sürek v. Turecko /č. 1/ /GC/, č. 26682/95, § 61, bude uveřejněn v oficiálních zprávách Soudu*). Mimoto jsou hranice přijatelné kritiky širší v případě politika než v případě soukromé osoby. Na rozdíl od soukromé osoby politik nutně a vědomě předkládá svá slova a své či-

ny posudku novinářů a veřejnosti a musí z toho důvodu prokázat větší stupeň tolerance (viz případ *Lingens v. Rakousko*, 8. července 1986, Série A č. 103, str. 26, § 42 nebo případ *Incal v. Turecko*, 9. června 1998, Zprávy 1998–IV, str. 1567, § 54).

75. Ve své praxi Soud rozlišoval mezi faktickými výpověďmi a hodnotovými soudy. Zatímco existence faktů může být dokázána, pravda obsažená v hodnotovém výroku není podrobitelná důkazu. Požadavek prokázání pravdy obsažené v hodnotovém soudu je nesplnitelný a zasahuje do svobody projevu jako takové, která je základní součástí práva zajištěného článkem 10 (viz výše citovaný případ *Lingens v. Rakousko*, str. 28, § 46 a případ *Oberschlick v. Rakousko*, 23. května 1991, Serie A, č. 204, str. 27, § 63).

76. Přiměřenost zasahování v případě, že výrok dosáhne kvality hodnotového soudu, může záviset na existenci dostatečného skutkového základu napadeného výroku, protože i hodnotový výrok bez jakéhokoliv skutkového základu může být nepřijatelný (případ *De Haes a Gijssels v. Belgie*, 24. února 1997, Zprávy 1997–I, str. 236, § 47, výše citovaný případ *Jerusalem v. Rakousko*, § 43).

(ii) Aplikace výše zmíněných principů v tomto případě

77. V pojednávaném případě je Soud vyzván, aby přezkoumal stížnost na rozsudek kasačního soudu, podle kterého musel stěžovatel strpět zveřejnění textu označujícího jeho výrok za pomluvu, čímž bylo zasaženo do jeho práva na svobodu projevu, a tak byl porušen článek 10 Úmluvy. Ve výkonu své dozorní funkce se musí Soud dívat na napadené zasahování do stěžovatelova práva na svobodu projevu ve světle případu jakožto celku, včetně obsahu daného výroku, kontextu, ve kterém byl tento výrok učiněn, a také zvláštních okolností, v nichž se nacházejí všichni zainteresovaní.

78. Z hlediska obecného principu musí být „nezbytnost“ jakéhokoliv omezení svobody projevu přesvědčivě podložena. Záleží především na vnitrostátních orgánech, aby odhadly, zda je dané omezení společensky nutné. V případech týkajících se tisku jsou hranice svobodného rozhodování jednotlivých států omezeny zájmy demokratické společnosti na zajištění a udržení svobody tisku. Tento zájem bude mít značnou váhu při určování (jak musí být učiněno podle článku 10 Úmluvy), zda je omezení přiměřené sledovanému legitimnímu cíli (viz případ *Thoma v. Lucembursko*, č. 38432/97, 29. března 2001, § 48).

79. Stěžovatelův výrok byl uveřejněn v následujícím kontextu. Bylo krátce po parlamentních volbách 1992 a jmenování nové vlády a po přijetí deklarace slovenské nezávislosti. Pan Slobodník byl jmenován ministrem kultury a školství.

80. Ve svém výroku vyjádřil stěžovatel vážnou starost o udržení demokratického charakteru slovenského emancipačního procesu. Stěžovatel byl zvláště znepokojen politickými vůdci Slovenska. Kritizoval pana Slobodníka za jeho údajnou fašistickou minulost, kterou považoval za neslučitelnou s osobními kvalitami člena vlády. Stěžovatel vyzval pana Slobodníka

k rezignaci z toho důvodu, že jinak, jak se domníval, by se Slovensko mohlo ocitnout v izolaci kvůli pochybnostem, zda byla prohlášení o demokratickém charakteru vlády pravdivá.

81. Soud zjišťuje, že stěžovatel svůj výrok učinil a zveřejnil jako část politické debaty o tématech obecného a veřejného zájmu, vztahujících se ke slovenské historii, která mohla mít dopad na budoucí demokratický vývoj Slovenska. Ačkoliv výrok neuváděl konkrétní zdroje, byl založen na skutečnostech zveřejněných tiskem a samotným panem Slobodníkem dříve, než byly pulikovány stěžovatelské výroky.

82. Co se týče důvodů, na něž se odvolává kasační soud při ospravedlňování zásahu do stěžovatelských práv, zjišťuje Soud, že slovenské právo označuje Hlinkovu mládež za fašistickou organizaci. Kasační soud přesto došel k závěru, že stěžovatelský výrok, pokud má být považován za hodnotový soud, by musel být podložen odkazem na fakta, z nichž stěžovatel při svých závěrech vycházel, totiž členství pana Slobodníka v Hlinkově mládeži a jeho účast na výcviku v Sekuli. Kasační soud konstatoval, že v takovém případě by názor vyjádřený stěžovatelem nepotřeboval být podložen důkazy. Proto nejvyšší soudní instance při rozhodování o skutkové podstatě relevantní části případu připustila, že stěžovatelský výrok v podstatě byl podložen faktickým pozadím. Kasační soud však také konstatoval, že pojem „fašistická minulost“ znamená, že daná osoba aktivním způsobem propagovala nebo praktikovala fašismus. Protože stěžovatel nedokázal, že pan Slobodník měl fašistickou minulost v tomto smyslu, jeho výrok neoprávněně zasáhl do osobních práv pana Slobodníka.

83. Soud podtrhuje, že podpora svobodné politické debaty je velmi důležitým prvkem demokratické společnosti. Příkladá nejvyšší důležitost svobodě projevu v kontextu politické debaty a požaduje existenci velmi přesvědčivých důvodů pro to, aby svoboda politického projevu mohla být omezena. Přípuštění širokého omezení svobody politického projevu v jednotlivých případech by nepochybně zasáhlo obecný respekt ke svobodě projevu v daném státě.

84. Stěžovatelský výrok byl jasně učiněn ve velmi politickém kontextu, v momentě rozhodujícím pro další vývoj Slovenska. Obsahoval tvrdá slova, avšak nikoliv bez faktického základu. Nelze zpochybnit, že nebyl učiněn jinak než v dobré víře a že sledoval legitimní cíl ochrany demokratického vývoje nově vzniklého státu, jehož je autor výroku občanem.

85. Soud konstatoval, že stěžovatelský výrok byl hodnotovým soudem, jehož pravdivost není podrobitelná zkoumání. Byl učiněn v kontextu svobodné politické debaty na téma podléhající veřejnému zájmu, totiž ohledně politického vývoje Slovenska ve světle jeho minulosti. Výrok se týkal veřejně činné osoby, ministra vlády, v jehož případě jsou hranice přijatelné kritiky širší než u soukromé osoby.

86. Ohledně důvodů, na které se odvolal kasační soud, nemůže Soud přijmout východisko, že hodnotový soud může být považován za takový, jen pokud je doplněn skutečnostmi,

z nichž vychází (viz výše odstavec 35). Nutnost spojení mezi hodnotovým soudem a podpůrnými skutečnostmi se může měnit případ od případu v souladu se specifickými okolnostmi. V tomto případě Soud zjišťuje, že hodnotový soud vynesený stěžovatelem byl založen na informaci, která byla obecně známa široké veřejnosti, jak proto, že politický život pana Slobodníka byl znám, tak proto, že informace o jeho minulosti byla odhalena jím samotným v jeho knize a v tisku ještě před tím, než stěžovatel učinil svůj výrok. Soud se také nemůže ztotožnit s restriktivní definicí pojmu „fašistické minulosti“. Tento pojem je široký, vyvolávající rozdílné asociace ohledně obsahu a významu. Termín fašistická minulost se tak může vztahovat i na osobu, která byla členem fašistické organizace, i když se neúčastnila specifických aktivit směřujících k propagaci fašistických ideálů.

87. Kasační soud nedefinoval přesvědčivě žádnou společenskou nutnost opravňující k nadřazení osobních práv osoby veřejně činné nad stěžovatelovo právo na svobodu projevu a obecný zájem podpory této svobody ve vztahu k veřejným tématům. Z rozhodnutí vnitrostátních soudů není zřejmé, že by stěžovatelův výrok nějak poškodil politickou kariéru pana Slobodníka nebo jeho profesionální a osobní život.

88. Soud konstatuje, že důvody uvedené kasačním soudem nemohou být nahlíženy jako dostatečné a relevantní ospravedlnění pro zasahování do stěžovatelova práva na svobodu projevu. Vnitrostátní orgány nebyly schopny stanovit spravedlivou rovnováhu mezi relevantními zájmy.

89. Proto nebylo zasahování „nezbytné v demokratické společnosti“ v rámci významu článku 10 § 2 Úmluvy.

90. Došlo k porušení článku 10 § 2 Úmluvy.

II. Údajné porušení článku 9 Úmluvy

91. Stěžovatel dále poukázal na to, že bylo porušeno jeho právo na svobodu myšlení, když mu bylo nařízeno, aby strpěl uveřejnění textu prohlášujícího jeho výrok za pomluvu. Stěžoval si na údajné porušení článku 9 Úmluvy, který stanovuje:

„1. Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a vyznání; toto právo zahrnuje svobodu měnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo spolu s jinými, ať veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním náboženských úkonů a zachováváním obřadů.

2. Svoboda náboženského vyznání může podléhat jen omezením, která jsou stanovena zákony a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

92. Soud je toho názoru, že zpochybněné opatření představovalo zásah do výkonu stěžovatelova práva na svobodu projevu, který byl zkoumán pod článkem 10 Úmluvy, a není tedy nezbytné posuzovat nezávisle stížnost na porušení článku 9 Úmluvy.

III. Údajné porušení článku 14 Úmluvy

93. Stěžovatel tvrdil, že byl diskriminován za své politické názory, když na něj vnitrostátní soudy uvalily důkazní břemeno, že překroutily definici pojmu „fašistický“ a že musel strpět zveřejnění textu označujícího jeho výrok za pomluvu. Tvrdil, že došlo k porušení článku 14 Úmluvy, který stanovuje následující:

„Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoliv důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.“

94. Vláda trvala na tom, že stížnost na diskriminaci byla nepodložená.

95. Soud zkoumal tuto stížnost ve spojení s články 9 a 10 Úmluvy, ale nenalezl žádné známky toho, že by napadené opatření mohlo být přičteno rozdílu v zacházení na základě stěžovatelova politického názoru nebo na základě jakékoli jiné relevantní skutečnosti.

96. Proto Soud dochází k závěru, že nedošlo k porušení článku 14 Úmluvy.

IV. Aplikace článku 41 Úmluvy

97. Článek 41 Úmluvy stanovuje:

„Jestliže Soud prohlásí, že byla porušena Úmluva nebo její protokoly, a jestliže vnitrostátní právo zúčastněné Vysoké smluvní strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků tohoto porušení, Soud přizná v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Škoda

98. Stěžovatel požadoval 1 000 000 slovenských korun jako náhradu jak peněžní, tak morální újmy. Uvedl, že během funkčního období vlády, jejímž členem byl pan Slobodník, byl propuštěn z divadla, v němž byl zaměstnán, a že nemohl zveřejňovat svá díla, protože vydavatelé, distributoři a knihkupci s ním nechtěli jednat z důvodu negativního postoje některých funkcionářů k jeho osobě. Stěžovatel dále uvedl, že ztráta příjmu, tlak na něj vykonávaný a vyhrožování jej donutily přestěhovat se do České republiky a že toto bylo příčinou značných výdajů.

99. Vláda uvedla, že neexistuje příčinný vztah mezi údajným porušením Úmluvy a požadovanou náhradou škody.

100. Soud konstatuje, že neexistuje dostatek důkazů příčinné vazby mezi shledaným porušením článku 10 a peněžní škodou údajně způsobenou stěžovatelem. Žádost proto musí být zamítnuta.

101. Co se týče stěžovatelovy žádosti o náhradu morální újmy, Soud konstatuje, že stěžovatel utrpěl v důsledku porušení článku 10 Úmluvy újmu zapříčiněnou soudním řízením a projednáváním otázkami. Po zvážení relevantních okolností přiznává stěžovateli pod tímto bodem 65 000 Sk.

B. Náklady a výdaje

102. Stěžovatel požadoval 701 750 Sk jako náhradu za náklady a výdaje. Tento obnos zahrnoval 250 000 Sk jako náhradu nákladů a výdajů za řízení před orgány Úmluvy.

103. Vláda tvrdila, že požadovaný obnos je nepřiměřený a že stěžovatel nepředložil jakýkoliv relevantní dokument podporující jeho žádost.

104. Soud připomíná, že za účelem zahrnutí nákladů a výdajů do částky přiznané pod článkem 41 Úmluvy musí být zjištěno, že k nim skutečně a nutně došlo a že jsou přiměřené co do výše (viz, mimo jiné, případ *Jecius v. Litva*, č. 34578/97, § 112, ECHR 2000). Soud zjišťuje, že tyto podmínky v případě stěžovatelovy žádosti nebyly splněny. Jelikož je však zjevné, že řízení jak na vnitrostátní úrovni, tak před orgány Úmluvy stěžovateli způsobila náklady a výdaje, přiznává Soud stěžovateli po rozhodnutí na spravedlivém základě celkový obnos 500 000 Sk.

C. Úrok z prodlení

105. V souladu s informacemi dostupnými Soudu činí výše úrokové sazby na Slovensku v době přijetí tohoto rozsudku 17,6 % ročně.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD

1. Potvrzuje poměrem pěti hlasů ku dvěma, že došlo k porušení článku 10 Úmluvy;
2. Potvrzuje jednomyslně, že není nezbytné posuzovat nezávisle stížnost na porušení článku 9 Úmluvy;
3. Potvrzuje jednomyslně, že nedošlo k porušení článku 14 Úmluvy;
4. Potvrzuje poměrem pěti hlasů ku dvěma
 - a) že odpovědný stát zaplatí stěžovateli během tříměsíční lhůty od data, ke kterému se tento rozsudek stane pravomocným v souladu s článkem 44 § 2, následující obnosy:
 - i) 65 000 (šedesát pět tisíc) slovenských korun za nemajetkovou újmu;
 - ii) 500 000 (pět set tisíc) slovenských korun za náklady a výdaje;
 - b) že je splatný jednoduchý úrok o roční výši 17,6 % od vypršení výše zmíněných tří měsíců až do urovnání;

5. Zamítá jednomyslně zbytek stěžovatelových žádostí o spravedlivé zadostiučinění.

Vyhotoveno v anglickém jazyce a oznámeno písemně dne 12. července 2001 v souladu s ustanovením 77 § 2 a 3 Jednacího řádu Soudu.

Christos ROZAKIS
tajemník

Erik FRIBERGH
předseda

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

27. února 1992

VĚC DIANA

(Rozsudek ve věci Diana versus Itálie)

Evropský soud pro lidská práva (dále jen „Soud“), zasedající podle článku 43 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a podle relevantních ustanovení Jednacího řádu Soudu jako Senát, který tvořili soudci R. Ryssdal, předseda, F. Matscher, B. Walsch, C. Russo, A. Spielmann, N. Valticos, A. N. Loizou, J. M. Morenilla, F. Bigi, jakož i M. – A. Eissen, tajemník Soudu, a H. Petzold, zástupce tajemníka Soudu, po uzavřené poradě, která se konala ve dnech 30. října 1991 a 24. ledna 1992, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Příklad byl postoupen Soudu Evropskou komisí pro lidská práva (dále jen „Komise“) dne 8. března 1991 v tříměsíční lhůtě stanovené článkem 32 § 1 a článkem 47 Úmluvy. Tomu předcházela stížnost (č. 11898/85) proti Italské republice předložená u Komise podle článku 25 italským občanem, panem Giovanni Dianou, dne 3. října 1985.

Žádost Komise se opírala o články 44 a 48 a o prohlášení, jímž Itálie uznala obligatorní jurisdikci Soudu (článek 46). Předmětem stížnosti byla žádost o vydání rozhodnutí, zda skutkový děj případu zakládá porušení závazků odpovědného státu podle článku 6 § 1 Úmluvy.

2. V odpovědi na dotaz učiněný v souladu s ustanovením 33 § 3 písm. d) Jednacího řádu Soudu stěžovatel prohlásil, že si přeje zúčastnit se jednání, a určil svého advokáta, který jej bude zastupovat (ustanovení 30).

3. Dne 23. dubna 1991 předseda Soudu rozhodl, že v souladu s ustanovením 21 § 6 Jednacího řádu Soudu a v zájmu řádného chodu justice budou tento případ a případy Ridi, Casciarolli, Manieri, Mastrantonio, Idrocalce S.r.l., Owners' Services Ltd., Cardarelli, Golino, Taiuti, Maciariello, Manifattura FL, Steffano, Ruotolo, Vorrasi, Cappello, G. v. Itálie, Caffé Roversi S.p.a., Andreucci, Gana, Barbagallo, Cifola, Pandolfelli a Palumbo, Arena, Pierazzini, Tusa, Cooperativa Parco Cuma, Serrentino, Cormio, Lorenzi, Bernardini a Gritti a Tumminelli projednány tímž Senátem.

4. Senát, který byl k tomuto účelu vytvořen, zahrnoval ex officio pana C. Russo, zvoleného soudce s italským občanstvím (článek 43 Úmluvy), a pana R. Ryssdala, předsedu Soudu (ustanovení 21 § 3 písm. b) Jednacího řádu Soudu). Téhož dne, za účasti tajemníka Soudu, vylosoval předseda Soudu jména dalších sedmi členů, jimiž se stali F. Matscher, J. Pinheiro Farinha, Sir Vincent Evans, A. Spielmann, I. Foighel, J. M. Morenilla a F. Bigi (článek 43 in fine Úmluvy a ustanovení 21 § 4 Jednacího řádu Soudu).

Následně pak B. Walsh, A. N. Loizou a N. Valticos, náhradní soudci, nahradili pana Pinheira Farinhu a Sira Vincenta Evanse, kteří oba rezignovali a jejichž nástupci se ujali svých funkcí před rozpravou konanou dne 30. října, a pana Foighela, který nebyl schopen zúčastnit se dalšího projednávání případu (ustanovení 2 § 3, 22 § 1 a 24 § 1 Jednacího řádu Soudu).

5. Pan Ryssdal se ujal funkce předsedy Senátu (ustanovení 21 § 5 Jednacího řádu Soudu) a prostřednictvím zástupce tajemníka Soudu konsultoval se zástupcem italské vlády (dále jen „Vláda“), s delegátem Komise a s právním zástupcem stěžovatele ohledně organizace řízení (ustanovení 37 § 1 a 38 Jednacího řádu Soudu). V souladu s postupem, který vzešel z těchto konsultací, obdržel tajemník Soudu vyjádření stěžovatele, jemuž předseda povolil použít italský jazyk (ustanovení 27 § 3 Jednacího řádu Soudu), a vyjádření Vlády dne 16. července 1991. Dopisem, který došel 22. srpna, informoval sekretář Komise tajemníka Soudu, že delegát Komise nepokládá za nutné se k této otázce vyjádřit.

6. Dne 28. června 1991 Senát rozhodl, že nesvolá ústní jednání, jelikož usoudil, že jsou splněny podmínky pro takovouto odchylku od běžného postupu (ustanovení 26 a 38 Jednacího řádu Soudu).

7. Dne 28. srpna předložila Komise spis týkající se řízení, které před ní proběhlo, jak o to požádal tajemník Soudu na pokyn předsedy.

8. Dne 14. října a 5. listopadu předložily Vláda a Komise své připomínky k požadavkům stěžovatele ohledně spravedlivého zadostiučinění (článek 50 Úmluvy).

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

9. Pan Giovanni Diana je italským občanem a bydlí v obci Rocchetta di Cairo (Savona). Skutkové okolnosti zjištěné Komisí podle článku 31 § 1 Úmluvy jsou následující (odstavce 16–25 její zprávy):

„16. Podle protokolu ze dne 12. a 14. dubna 1978 podal stěžovatel žalobu proti panu Z. a paní V. u Okresního soudu v Savoně, aby rozhodl, že stěžovatel změnil zákonným způsobem podmínky upravující užívání a právo cesty, kterými byl zatížen jeho majetek.

17. Dne 5. června 1981 byla žaloba rozšířena o dvě další žaloby podané koncem listopadu (začátkem prosince) 1979 a v březnu 1981 s cílem rozhodnout o rozsahu zmíněného práva cesty a o zneužívání práva cesty panem Z. a paní V.

18. V mezidobí se konalo sedm ústních jednání, a to 26. května 1978, 6. října 1978, 19. ledna 1979, 19. dubna 1980, 30. května 1980, 31. října 1980 a 12. prosince 1980.

19. Dne 3. července 1981 nařídil vyšetřující soudce stranám, aby se osobně dostavily a obeslal je k ústnímu jednání na 17. listopadu 1981, přičemž tento den nařídil ohledání místa. K tomu pak došlo dne 30. dubna 1982.

20. Dne 12. listopadu 1982 obeslal vyšetřující soudce strany k ústnímu jednání na 21. prosince 1982, kdy nařídil další ohledání místa za účelem docílit smírného urovnání případu.

21. Ústní jednání bylo původně stanoveno na 26. března 1983, avšak bylo odročeno na 16. dubna 1983 na žádost stran ze dne 25. března 1983. V daný den však vyšetřující soudce, když dospěl k názoru, že smírného urovnání případu se nepodaří docílit, zrušil ohledání místa, a to na žádost stěžovatele.

22. Další dvě ústní jednání se konala ve dnech 3. a 17. června 1983, načež byl vyšetřující soudce přeložen. Další ústní jednání před novým soudcem se konalo až 23. listopadu 1984.

23. Po ústních jednáních, která se konala ve dnech 1. a 29. března 1985, vyzval vyšetřující soudce strany, aby předložily své závěrečné návrhy při ústním jednání 12. července 1985; na tento den postoupil případ příslušnému senátu okresního soudu.

24. Ústní jednání před soudním senátem se konalo dne 8. května 1987. Rozsudek, kterým byly požadavky stěžovatele shledány oprávněnými, byl vynesena dne 28. května a byl zaregistrován u kanceláře soudu dne 12. srpna 1987.

25. Dne 23. října 1987 se pan Z. a paní V. odvolali proti rozhodnutí Okresního soudu v Savoně. Během ústního jednání, jež se konalo dne 28. dubna 1988, předložily strany svá konečná podání a případ byl postoupen příslušnému senátu Odvolacího soudu v Janově, před nímž se ústní jednání údajně konalo dne 17. března 1989. Dne 5. října 1989 bylo odvolání zamítnuto. Text rozhodnutí byl zaregistrován v u kanceláře soudu dne 30. října 1989.“

10. Podle informace, kterou Evropskému soudu poskytl stěžovatel, stal se rozsudek odvolacího soudu konečným dne 29. ledna 1990.

ŘÍZENÍ PŘED KOMISÍ

11. Pan Diana předložil svou stížnost Komisi dne 3. října 1985. Stěžoval si na délku civilního řízení, k němuž dal podnět, a odvolal se na článek 6 § 1 Úmluvy.

12. Dne 11. května 1990 prohlásila Komise stížnost (č. 11898/85) za přípustnou. Ve své zprávě ze dne 15. ledna 1991 (článek 31) vyjádřila jednomyslný názor, že článek 6 § 1 byl porušen.

PRÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

I. Údajné porušení článku 6 § 1 Úmluvy

13. Stěžovatel tvrdil, že jeho civilní žaloba nebyla projednána v „přiměřené lhůtě“, jak požaduje článek 6 § 1 Úmluvy, podle něhož:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla ... v přiměřené lhůtě projednána ... soudem.“

Vláda tomuto názoru oponovala, kdežto Komise jej akceptovala.

14. Lhůta, kterou je třeba vzít v úvahu, počala běžet dne 12. dubna 1978, kdy bylo zahájeno řízení proti panu Z. u Okresního soudu v Savoně. Skončila nejpozději dne 29. ledna 1990, kdy se rozsudek odvolacího soudu stal konečným.

15. Přiměřenost délky řízení je třeba posuzovat s ohledem na kritéria zakotvená v judikatuře Soudu a ve světle okolností případu, které vyžadují globální posouzení.

16. Vláda upozornila na složitost faktů a právních otázek, jakož i na mimořádné přetížení příslušných soudů. Kromě toho stěžovatel nepožadoval, aby jeho případ byl posuzován rychleji. Pan Diana namítl, že takovýto krok by byl býval neefektivní, a stěžoval si na nedostatek personálu u Okresního soudu v Savoně.

17. Případ byl skutečně poněkud složitý, což bylo navíc zkomplikováno dne 5. června 1981, kdy byl spojen se dvěma dalšími případy. Vyšetřování zabralo více než sedm let, během nichž nařídil vyšetřující soudce několik ústních jednání. Některá z nich se týkala snahy zajistit mimosoudní urovnání a strany způsobily odročení ústních jednání z 25. března a ze 16. dubna 1983, za což nelze činit odpovědným stát. V tomto okamžiku byl vyšetřující soudce přeložen a řízení zůstalo v nečinnosti do té doby, než byl vystřídán, přibližně o sedmáct měsíců později (17. června 1983 – 23. listopadu 1984).

K dalšímu dlouhému období stagnace v délce téměř dvacet jeden měsíc došlo u příslušného senátu okresního soudu (12. července 1985 až 8. května 1987).

Vláda upozornila, že u příslušných soudů došlo ke značnému návalu případů, avšak článek 6 § 1 ukládá smluvním stranám povinnost organizovat jejich právní systémy tak, aby jejich soudy mohly splnit jeho požadavky (viz, inter alia, rozsudek ve věci *Vocaturo v. Itálie* ze dne 24. května 1991, Serie A č. 206–C, str. 32, § 17).

Je pravdou, že potom již řízení probíhalo přijatelnou rychlostí, takže rozsudek okresního soudu byl zaregistrován v soudní kanceláři dva a půl měsíce po jeho vynesení a rozsudek odvolacího soudu dvacet pět dní poté, co byl vynesen.

18. Nicméně Soud nemůže v daném případě pokládat toto časové prodloužení za „přiměřené“. Proto zde došlo k porušení článku 6 § 1 Úmluvy.

II. Aplikace článku 50 Úmluvy

19. Podle článku 50:

„Jestliže Soud zjistí, že rozhodnutí nebo opatření soudního nebo každého jiného orgánu Vysoké smluvní strany je zcela nebo částečně v rozporu se závazky vyplývajícími z této Úmluvy, a jestliže vnitrostátní právo této strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků takového rozhodnutí nebo opatření, rozhodnutí Soudu přízná v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Škoda

20. Pan Diana především požadoval 100 000 000 italských lir jako náhradu hmotné škody a kompenzaci morální újmy, jejíž výši blíže nevedl.

Podle názoru Vlády pan Diana neutrpěl žádnou hmotnou škodu; pokud jde o morální újmu, pak samotné konstatování faktu, že došlo k porušení, by mělo být dostatečným spravedlivým zadostiučiněním ve smyslu článku 50.

21. Neexistuje žádný důkaz pro to, že konstatované porušení způsobilo stěžovateli hmotnou škodu. Oproti tomu však stěžovatel musel utrpět do určité míry morální újmu, za niž mu Soud přiznává na základě principu spravedlnosti náhradu ve výši 2 000 000 lir.

B. Náklady a výdaje

22. Pan Diana rovněž požadoval 10 000 000 italských lir jako náhradu nákladů a výdajů vynaložených před orgány Úmluvy.

S ohledem na důkazy, jež má k dispozici, a na judikaturu v této oblasti přiznává Soud z tohoto titulu náhradu ve výši 2 000 000 lir.

C. Úroky

23. Komise vyzvala Soud, aby stanovil pro Vládu, která se k této otázce nevyjádřila, pevnou lhůtu pro splnění tohoto rozsudku a aby upravil placení úroků pro případ, že Vláda tuto lhůtu nedodrží.

24. První z těchto návrhů je v souladu s praxí, jíž se Soud přidržuje od října 1991.

Pokud jde o druhý návrh, Soud nepokládá za vhodné vyžadovat v daném případě jakékoli placení úroků, a to zejména proto, že to stěžovatel nepožadoval.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. Potvrzuje, že došlo k porušení článku 6 § 1;

2. Potvrzuje, že žalovaný stát je povinen zaplatit stěžovateli do tří měsíců 2 000 000 (dva milióny) italských lir jako náhradu morální škody a 2 000 000 (dva milióny) italských lir jako náhradu nákladů a výdajů;

3. Zamítá zbývající část požadavku na spravedlivé zadostiučinění.

Vyhotoveno v anglickém a francouzském jazyce a vyhlášeno na veřejném zasedání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu dne 27. února 1992.

Rolv RYSSDAL
tajemník

Marc-Andé EISSEN
předseda

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
25. listopadu 1999
VĚC HASHMAN A HARRUPOVÁ
(Rozsudek ve věci Hashman a Harrupová v. Spojené království)

Evropský soud pro lidská práva (dále jen „Soud“), zasedající jako Velký Senát, který tvořili soudci L. Wildhaber, předseda, E. Palmová, A. Pastor Ridruejo, G. Bonello, J. Makarczyk, P. Kūris, R. Türmen, F. Tulkensová, V. Strážnická, P. Lorenzen, V. Butkevych, A. B. Baka, R. Maruste, S. Botoucharová, lord Reek, ad hoc soudce, a pan P. J. Mahoney, tajemník Soudu, po uzavřené poradě, která se konala ve dnech 23. června a 27. října 1999, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Příklad byl 2. listopadu 1998 postoupen Soudu Evropskou komisí pro lidská práva (dále jen „Komise“) v rámci tříměsíční lhůty stanovené dřívějšími články 32 § 1 a 47 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Příklad vycházel ze stížnosti č. 25594/94 proti Spojenému království Velké Británie a Severního Irsku, předložené Komisí dne 19. srpna 1994 podle dřívějšího článku 25 dvěma občany Spojeného království, panem Josephem Hashmanem a slečnou Wandou Harrupovou.

Žádost Komise odkazovala na dřívější články 44 a 48 a na prohlášení, kterým Spojené království uznalo závaznost jurisdikce Soudu (dřívější článek 46). Účelem žádosti bylo obdržet rozhodnutí, zda jednání odpovědného státu představovalo porušení jeho povinností podle článku 10 Úmluvy.

2. V souladu s ustanoveními článku 5 § 4 Protokolu č. 11 ve spojení s ustanoveními 100 § 1 a 24 § 6 Jednacího řádu Soudu rozhodla porota Velkého Senátu dne 20. ledna 1999, že případem se bude zabývat Velký Senát Soudu. Velký Senát zahrnoval ex officio sira Nicolaase Bratza, soudce zvoleného za Spojené království (článek 27 § 2 Úmluvy a ustanovení 24 § 4 Jednacího řádu Soudu), L. Wildhabera, předsedu Soudu, E. Palmovou, místopředsedkyni Soudu, a J.–P. Costu a M. Fischbacha, místopředsedy sekcí (článek 27 § 3 Úmluvy a ustanovení 24 § 3 a 5 písm. a/). Dalšími členy jmenovanými do Velkého Senátu byli A. Pastor Ridruejo, G. Bonello, J. Makarczyk, P. Kūris, R. Türmen, F. Tulkensová, V. Strážnická, P. Lorenzen, V. Butkevych, A. B. Baka, R. Maruste a S. Botoucharová (ustanovení 24 § 3).

Sir Nicolas Bratza, který se účastnil přezkoumání případu provedeného Komisí, stálh svoji účast na zasedání Velkého Senátu (ustanovení 28). Dne 13. května 1999 jmenovala vláda Spojeného království (dále jen „Vláda“) lorda Reeda, aby zasedal jako ad hoc soudce (článek 27 § 2 Úmluvy a ustanovení 29 § 1). Pan Makarczyk, který se nemohl účastnit na dalším projednávání případu, byl nahrazen panem J. Casadevallem (ustanovení 24 § 5 písm. b/).

3. V souladu s rozhodnutím předsedy Soudu se konalo veřejné zasedání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu dne 23. června 1999.

Před Soud předstoupili:

(a) za Vládu M. Eaton, vyslanec, J. Morris QC, generální prokurátor, R. Singh, M. Demetriouová, obhájci, C. Stewartová, S. Bramley, Ministerstvo vnitra, poradci;

(b) za stěžovatele P. Codner, obhájce.

Soud vyslechl připomínky pana Codnera a pana Morrise.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

I. Okolnosti případu

4. Dne 3. března 1993 troubili stěžovatelé na lesní roh a křičeli s úmyslem rušit Portmanský hon. U soudu v Gillinghamu byla vznesena stížnost za účelem požadovat od stěžovatelů podepsání záruky (s ručitelem nebo bez ručitele) o zachovávání veřejného pořádku a dobrém chování v souladu se zákonem o smírčích soudcích z roku 1361.

5. Stěžovatelé byli dne 7. září 1993 podmíněně odsouzeni k pokutě 100 liber, pokud budou narušovat veřejný pořádek v období následujících 12 měsíců. Stěžovatelé se odvolali ke Korunnímu soudu, který projednal jejich odvolání 24. dubna 1994 v Dorchesteru.

6. Korunní soud, sestávající ze soudce Korunního soudu a dvou smírčích soudců, shledal, že stěžovatelé se nedopustili porušení veřejného pořádku a že jejich chování těžko mohlo zapříčinit narušení veřejného pořádku. Soud shledal následující:

„(a) Dne 3. března 1993 viděl Edward Lycett Green, vůdce Portmanského honu, stěžovatele v okolí Ranston Estate, a odamtud také slyšel zvuk lesního rohu. Později, okolo 13.15, viděl vůz stěžovatelů na Iwerne Hill a opět slyšel zvuk lesního rohu. Přitom také slyšel křik stěžovatelky. Ke stěžovatelům přiběhlo několik loveckých psů – honičů, kteří museli být odlákáni zpět honci.

(b) Okolo 13.45 vyběhl osamělý lovecký pes z Rolf's Wood poblíž Higher Shaftesbury Road. Náhle a bez zjevného důvodu přeběhl silnici, kde ho přejel nákladní automobil jedoucí směrem na Blandfort Forum.

(c) Přibližně v 15.45 prohlásil první stěžovatel před policejním strážmistrem, že troubil na lesní roh, ale nikoliv v blízkosti místa, kde byl zabit onen lovecký pes. Strážmistr lesní roh zabavil.

(d) Iwerne Hill je vzdáleno zhruba míli od místa, kde byl lovecký pes přejet. V okamžiku své smrti se vzdaloval od místa lovu a od Iwerne Hill.

(e) Podle svého vlastního vyjádření se oba stěžovatelé pokoušeli narušit lov. První stěžovatel přiznal, že troubil na lesní roh a stěžovatelka křičela na psy. Jejich cílem bylo rozptýlit psy a zabránit tak pronásledování a zabíjení lišek.

(f) Expert pan Downes prohlásil, že se po mnoho let účastní lovů a že častokrát viděl, jak se někteří lovečtí psi odpoutali od hlavní smečky a běželi pryč. To podle jeho názoru vystavovalo nebezpečí jak psy samotné, tak uživatele silnice.“

7. Na základě těchto skutečností vyjádřil Korunní soud následující názor:

„(a) Chování stěžovatelů bylo záměrným pokusem zasáhnout do Portmanského honu a znemožnit lovecům a honcům kontrolu nad jejich psy.

(b) V tomto ohledu bylo jednání stěžovatelů protiprávní a vystavovalo lovecké psy nebezpečí.

(c) Při této příležitosti nedošlo k násilí nebo hrozbě násilím, takže nemůže být řečeno, že se stěžovatelé dopustili narušování veřejného pořádku, ani že jím nehrozili.

(d) Stěžovatelé by zopakovali své jednání, pokud by jim v tom nebylo zabráněno podmíněnou sankcí.

(e) Jednání stěžovatelů bylo *contra bonos mores*.

(f) Případ R. V. Howell (viz níže) byl aplikovatelný pokud se vztahoval na právo zadržení pro narušování veřejného pořádku, které mohlo být použito jen v případech, že došlo k použití násilí nebo bylo jeho použití velmi pravděpodobné.

(g) Kdykoliv došlo k narušení veřejného pořádku, nebo pokud došlo k jednání *contra bonos mores*, měla pravomoc použitelná k podmíněnému donucení k dodržování pořádku a dobrému chování větší rozsah než pravomoc k zadržení, protože narušení veřejného pořádku je *ex hypothesi contra bonos mores*, a slova „dodržovat pořádek“ nepřidávala nic k tomu, co bylo od žalované strany požadováno slovy „dobře se chovat“.

8. Soud poznamenal, že ani zpráva Právní komise ohledně podmíněných trestů ani Evropská úmluva nejsou součástí vnitrostátního práva.

9. Soudce Korunního soudu souhlasil s přednesením obhajoby před Vyším soudem, pro kterou ale byla dne 5. srpna 1994 zamítnuta právní pomoc. Odvolání stěžovatelů proti tomuto rozhodnutí byla zamítnuta dne 19. září 1994.

II. Relevantní vnitrostátní právo a praxe

A. Narušování veřejného pořádku a chování *contra bonos mores*

10. Narušování veřejného pořádku, které není trestným činem, je velmi starým konceptem zvykového práva. Jak však poznamenal roku 1981 soudce Nejvyššího soudu Watkins v rozsudku odvolacího soudu v případě R. v. Howell (/1982/ 1 Zprávy Královské poroty 416):

„Úplná definice pojmu «narušování veřejného pořádku» byla formulována ve velmi málo případech.“ (str. 426)

Pokračoval:

„Přikláníme se k tomu, že k narušení veřejného pořádku dojde vždy, když je způsobena nebo je velmi pravděpodobné, že bude způsobena, újma osobě nebo v její přítomnosti jejímu majetku nebo když se osoba obává takového poškození prostřednictvím přepadení, výtržností, povstání, nezákonného shromáždění nebo jiného nepokoje.“ (str. 427)

11. V jednom z pozdějších případů projednávaných před senátem Nejvyššího soudu (Percy v. generální prokurátor) setrval soudce Collins u definice vycházející z případu Howell, když konstatoval, že podmínkou narušení veřejného pořádku je nebezpečí násilí. Není však podstatné, aby se násilí dopustila žalovaná strana, pokud je zjištěno, že přirozeným důsledkem jejího chování by bylo vyvolání násilného jednání druhých:

„Dané chování nemusí samo o sobě být výtržnictvím nebo porušením trestního práva. Stačí, pokud by jeho přirozeným důsledkem bylo vyvolání násilného jednání druhých, čímž by došlo k narušení veřejného pořádku.“

12. V rozsudku Nicol a Selvanayagam v. generální prokurátor (/1996/ 160 Zprávy smírčích soudců 155), stanovil soudce Nejvyššího soudu Simon Brown následující:

„... soud by určitě neshledal, že došlo k narušení veřejného pořádku, pokud by násilné chování vyvolané na straně druhých bylo nejen nezákonné, nýbž i zcela nepřiměřené – jak by tomu samozřejmě bylo, pokud by jednání žalované strany bylo nejen zákonné, ale takové, že by žádným věcným způsobem nezasahovalo do práv jiných. A fortiori, pokud žalovaná strana vykonávala některé ze svých základních práv, ať už právo shormažďovat se, demostrovat nebo právo na svobodu projevu.“

13. Chování *contra bonos mores* bylo popsáno jako „jednání, které je spíše špatné než správné z pohledu většiny našich současných spoluobčanů“ (per soudce Nejvyššího soudu Glidewell v. Hughes v. Holley /1988/ 86 Zprávy o odvoláních v trestních věcech 130).

14. V R. v. Sandbach, ex parte Williams (/1935/ Zprávy Královské poroty 192) odmítl senát Nejvyššího soudu názor, že nikdo nemůže být podmíněným odsouzením nucen k dobrému chování, pokud neexistuje důvod domnívat se, že došlo k narušení veřejného pořádku. Tak jako v případě vynucení dodržování veřejného pořádku podmíněným odsouzením musí před příkazem k dobrému chování existovat důvod k domněnce, že dojde k opakování jednání, proti kterému byla vznesena stížnost.

B. Podmíněné odsouzení

15. Soudci nižšího nebo smírčího soudu mají pravomoc k rozhodnutí o podmíněném odsouzení podle zákona o smírčích soudech z roku 1980 (dále „zákon z roku 1980“), podle zvykového práva a podle zákona o smírčích soudcích z roku 1361 (dále „zákon z roku 1361“).

Rozhodnutí o podmíněném odsouzení vyžaduje, aby podmíněně odsouzená osoba podepsala záruku, že nebude porušovat veřejný pořádek, nebo aby soud prostřednictvím jím stanovené peněžní částky danou osobu k dodržování veřejného pořádku a dobrému chování po určené období zavázal. Pokud tato osoba odmítne splnit stanovené podmínky, může ji soud umístit do vězení až na dobu šesti měsíců v případě, že rozhodnutí bylo učiněno podle zákona z roku 1980, nebo na neomezenou dobu, pokud bylo rozhodnutí učiněno podle zákona z roku 1361 nebo v souladu se zvykovým právem. Pokud je nařízení soudu porušeno během určeného období, peněžní částka složená podmíněně odsouzenou osobou propadá. Rozhodnutí o podmíněném odsouzení nemá charakter odsouzení v trestní věci (R. v. County of London Quarter Sessions, ex parte Metropolitan Police Commissioner /1948/ 1 Zprávy Královské poroty 670).

1. Podmíněné odsouzení podle zákona o smírčích soudech z roku 1980

16. Oddíl 115 zákona z roku 1980 stanovuje:

„(1) Pravomoc smírčího soudu rozhodnout na základě stížnosti jedné osoby požadující, aby jiná osoba podepsala záruku (bez ručení nebo s ručením), že bude dodržovat veřejný pořádek a bude se řádně chovat vůči stěžovateli, bude vykonávána prostřednictvím nařízení o stížnosti.

...

(3) Pokud ten, komu bylo smírčím soudem podle paragrafu 1 nařízeno, aby podepsal záruku (bez ručení nebo s ručením), že bude dodržovat veřejný pořádek a řádně se chovat, toto nařízení nesplní, může být soudem zbaven svobody na dobu ne delší než 6 měsíců.“

2. Podmíněné odsouzení ve zvykovém právu a podle zákona o smírčích soudcích z roku 1361

17. Vedle statutárního řízení mají smírčí soudy pravomoc danou osobu podmíněně odsoudit podle zvykového práva a podle zákona z roku 1361. Tato pravomoc dovoluje soudům, aby v jakémkoliv stadiu řízení podmíněně odsoudily kteréhokoliv účastníka řízení, pokud dojdou k názoru, že chování této osoby narušuje veřejný pořádek nebo že její jednání bylo contra bonos mores. Soudcům není dovoleno připojovat specifické podmínky k nařízení o podmíněném odsouzení.

3. Odvolání

18. Proti nařízení soudu, aby daná osoba podepsala záruku, že bude dodržovat veřejný pořádek a řádně se chovat, se lze odvolat buď k Vrchnímu soudu nebo ke Korunnímu soudu. Odvolání k Vrchnímu soudu je omezeno na právní otázky a soud se jím zabývá jako uzavřeným případem. Odvolání ke Korunnímu soudu probíhá v souladu se zákonem o smírčích soudech (odvolání proti rozhodnutí o podmíněném odsouzení) z roku 1956, oddíl 1, jako nové přelíčení všech skutkových a právních otázek.

4. Zpráva Právní komise ohledně podmíněného odsouzení

19. V reakci na žádost Lorda kancléře o přezkoumání pravomocí týkajících se podmíněného odsouzení zveřejnila Právní komise (útvár pro reformu pozitivního práva pro Anglii a Wales) v roce 1994 zprávu nazvanou „Podmíněné odsouzení“, ve které shledala, že:

„4.34. Považujeme odvolávání se na contra bonos mores a na narušení veřejného pořádku jako na definiční základ ospravedlňující rozhodnutí o podmíněném odsouzení za velmi pochybné a v rozporu se základními principy přirozené spravedlnosti. Protože nařízení zavazující někoho k řádnému chování je učiněno v tak obecných termínech, neurčuje vzhledem k osobě podmíněně odsouzené dostatečně přesně, jakého jednání se má vyvarovat, aby se vyhnula užití sankcí směřovaných proti ní.

...

6.27. Zjišťujeme, že existují podstatné námitky principiálního charakteru proti zachování podmíněného odsouzení jakožto nástroje k donucení osob, aby respektovaly veřejný pořádek nebo aby se řádně chovaly. Tyto námitky ve stručnosti jsou, že jednání, které může být zákla-

dem k podmíněnému odsouzení, je příliš nejasně definováno; že rozhodnutí o podmíněném odsouzení jsou činěna v příliš nejasných pojmech a mohou tak být eventuálně nespravedlivá; že pravomoc uvěznit někoho, pokud odmítne souhlasit s podmíněným odsouzením, je anomální; že nařízení, která omezují svobodu subjektu, mohou být učiněna bez použití trestních nebo jakýchkoliv jiných důkazů; že svědkové, stěžovatelé nebo dokonce obžalovaný zproštěný viny mohou být podmíněně odsouzeni bez přiměřeného předchozího sdělení ohledně obžaloby nebo stížnosti proti nim.“ (Zpráva Právní komise č. 222)

Právní komise doporučila zrušení pravomoci podmíněně odsuzovat.

ŘÍZENÍ PŘED KOMISÍ

20. Stěžovatelé se 19. srpna 1994 odvolali ke Komisi. Podle jejich vyjádření došlo k porušení článků 5, 10 a 11 Úmluvy.

21. Komise označila dne 26. června 1996 stížnost č. 25594/94 za částečně přípustnou. Ve své zprávě z 6. července 1998 (dřívější článek 31 Úmluvy) vyjádřila názor, že došlo k porušení článku 10 Úmluvy (dvaceti pěti hlasy ku čtyřem).

KONEČNÉ NÁVRHY PŘEDLOŽENÉ SOUDU

22. Vláda požádala Soud, aby shledal, že skutková zjištění v rámci tohoto případu nepředstavují porušení Úmluvy. Stěžovatelé požádali Soud, aby konstatoval porušení článku 10 Úmluvy a kompenzoval jejich výdaje.

PŘÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

I. Rozsah případu před Soudem

23. Stěžovatelé předložili Komisi stížnost podle článku 11 Úmluvy (viz výše odstavec 20).

24. Soud neviděl důvod zabývat se touto stížností nezávisle (viz, například, rozsudek Stallinger a Kuso v. Rakousko ze dne 23. dubna 1997, Reports of Judgements and Decisions 1997-II, str. 680, § 52).

II. Údajné porušení článku 10 Úmluvy

25. Stěžovatelé tvrdili, že došlo k porušení článku 10 Úmluvy. Zvláště tvrdili, že konstatování, že jejich chování bylo *contra bonos mores*, a následné podmíněné odsouzení představovalo zásah do jejich práv podle článkem 10, který nebyl „stanoven zákonem“ v rámci významu onoho ustanovení.

Relevantní části článku 10 stanovují následující:

„1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. ...

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu ... veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti ... ochrany pověsti nebo práv jiných ...“

26. Soud musí určit, zda případ představuje zásah do práva stěžovatelů na svobodu projevu, a pokud ano, zda tento zásah byl „stanoven zákonem“, sledoval legitimní cíl a zda byl „nutný v demokratické společnosti“ v mezích významu článku 10 § 2.

A. Existence zásahu do práva stěžovatelů na svobodu projevu

27. Stěžovatelé, „narušitelé honu“, narušili Portmanský hon dne 3. března 1993. Bylo zahájeno řízení, v jehož důsledku byli stěžovatelé podmíněně odsouzeni k pokutě 100 liber, pokud by v příštích dvanácti měsících narušili veřejný pořádek nebo se řádně nechovali.

28. Soud připomíná skutečnost, že řízení byla vedena proti stěžovatelům z důvodu jejich chování při protestu proti honu na lišku, kterým tento hon narušili. Je pravda, že protest svou formou znemožnil aktivitu, kterou stěžovatelé neschvalovali, Soud však považuje tento protest za formu vyjádření názoru v mezích článku 10 (viz rozsudek ve věci Steel a další v. Spojené království ze dne 23. září 1998, Reports 1998–VII, str. 2742, § 92). Opatření učiněná proti stěžovatelům proto byla zasahováním do jejich práva na svobodu projevu.

B. Zda zasahování bylo „stanoveno zákonem“

29. Vláda uvedla, že koncepty narušení veřejného pořádku a chování contra bonos mores jsou dostatečně přesné na to, aby splňovaly podmínky článku 10 § 2 stanovující, že veškerá omezení svobody projevu musí být „stanovena zákonem“. Ve zvláštním odkazu na koncept contra bonos mores uznala Vláda, že se jedná o širokou definici, ale prohlásila, že takový rozsah je nutný ke splnění účelu zákona a dostatečný, aby splnil požadavky Úmluvy. Vláda uvedla, že pravomoc rozhodovat o podmíněném odsouzení s cílem zajistit řádné chování subjektu představuje pro soudce velmi důležitý nástroj při kontrole asociálního chování, které může případně eskalovat do kriminálního chování. Vláda také poznamenala, že široká definice usnadňuje výkon spravedlnosti s ohledem na měnící se sociální poměry a společenská měřítka přijatelného chování. Vláda nesouhlasila se závěrem Komise, že neexistuje objektivní prvek, který by občanovi pomohl usměrňovat jeho chování, a poukázala na případ Chorherr, ve kterém byl správný přestupek zapříčiňující „narušení veřejného pořádku chováním, které může být obtěžující“ klasifikován jako spadající pod pojem „stanoven zákonem“ (věc Chorherr v. Rakousko, rozsudek z 25. srpna 1993, Série A. č. 266–B, str. 35–36, § 25). Vláda také poukázala na test, který tvoří součást anglického práva a který pro účely zákona o krádežích z roku 1968 a 1978 určuje, zda daná osoba jednala „neupřímě“. Tento test je, alespoň částečně, standardem pro běžné rozumné a čestné lidi. Dále poukázala Vláda test určující, zda určitý článek nebo publikace mají charakter pomluvy, jinými slovy zda by určitý výrok snížil danou osobu v očích normálně uvažujících členů společnosti. Nakonec Vláda uvedla, že s ohledem na skutkovou podstatu případu měli stěžovatelé vědět, že to, co dělají, je contra bo-

nos mores, a že měli vědět, že se mají takového chování vyvarovat v budoucnu – jednali způsobem, který záměrně rušil zákonné jednání jiných, a neměli pochybovat o tom, že jejich chování je protiprávní a nemělo by být opakováno. Vláda připomněla, že Soudu se týká případ jemu předložený spíše než slučitelnost vnitrostátního práva s Úmluvou in abstracto.

30. Stěžovatelé s odkazem na zprávu Komise a na zprávu Právní komise (viz výše odstavec 19) vyjádřili názor, že zákon o chování contra honos mores neobsahuje dostatečná objektivní kritéria ke splnění požadavků článku 10 § 2. Dále prohlásili, že nařízení nejednat contra bonos mores nemohlo být stanoveno zákonem, protože neurčovalo, co subjekt tohoto nařízení smí nebo nesmí v souladu se zákonem činit.

31. Soud připomíná, že jedním z požadavků vyplývajících z výrazu „stanoveno zákonem“ je předvídatelnost. Norma nemůže být považována za právo, pokud není formulována s dostatečnou přesností, aby tak občanovi umožnila přizpůsobit své chování. I když je přesnost zákona vysoce žádoucí, může na druhou stranu vést k přílišné rigiditě a zákon musí držet krok s měnícími se okolnostmi. Míra přesnosti vyžadovaná vnitrostátním právem, které v žádném případě nemůže ošetřit každou možnou eventualitu, závisí do značné míry na obsahu daného právního nástroje, na oblasti, kterou má pokrýt, a na počtu a postavení těch, ke kterým je směřován (viz obecně v této souvislosti věc *Rekvényi v. Maďarsko*^{*)} /GC/, č. 25390/94, § 34, ECHR 1999–III).

32. Soud dále připomíná, že předběžné odmítnutí svobody projevu musí být podrobeno velmi pečlivému zkoumání (viz, v kontextu nutnosti předběžného odmítnutí, rozsudek ve věci *Sunday Times v. Spojené království* /č. 2/ z 26. listopadu 1991, Série A č. 217, str. 29–30, § 51).

33. Soud se pro účely článku 5 Úmluvy již zabýval tématem „zákonosti“ nařízení o podmíněném odsouzení ve věcech týkajících se veřejného pořádku a řádného chování ve výše zmíněném rozsudku *Steel* a další. V tomto případě Soud shledal, že prvky narušení veřejného pořádku byly přiměřeně definovány anglickým právem.

34. Soud se dále zabýval otázkou, zda rozhodnutí o podmíněném odsouzení byla v onom případě dostatečně specifická, aby mohla být popsána jako „rozhodnutí vydaná soudem podle zákona“ v mezích článku 5 § 1 písm. b) Úmluvy. V odstavci 76 výše zmíněného rozsudku Soud poznamenal, že:

„... rozhodnutí byla vyjádřena spíše neurčitými a obecnými termíny; výraz «řádně se chovat» je zvláště nepřesný a neposkytuje osobě podmíněně odsouzené dostatečný návod k tomu, jak se má chovat, aby se nedopustila narušení veřejného pořádku. V případě jednotlivých stěžovatelů bylo však rozhodnutí o podmíněném odsouzení učiněno poté, co se tito dopustili narušení veřejného pořádku. Po zvážení všech okolností shledává Soud, že v daném

^{*)} Viz výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu – přílohový sešit XXI/2000, Rozhodnutí ES o stížnosti č. 25390/94, str. 2.

kontextu bylo dostatečně jasné, že se od stěžovatelů požadovalo zdržet se v období budoucích dvanácti měsíců dalších, podobných narušení veřejného pořádku.“

Soud také označil požadavek článku 10 § 2, že zásah do výkonu práva na svobodu projevu musí být „stanoven zákonem“, za podobný požadavku stanovenému článkem 5 § 1, že jakákoliv zbavení svobody musí proběhnout „podle zákona“.

35. Specifikem tohoto případu je, že se jedná o zasahování do svobody projevu nikoliv formou sankce uložené stěžovatelům za chování určitého typu, ale spíše nařízením, aby stěžovatelé v budoucnu nenarušovali veřejný pořádek a řádně se chovali. Pomíněné odsouzení tak mělo čistě hypotetický efekt. Nevyžadovalo, aby bylo konstatováno narušení veřejného pořádku. Příklad je proto odlišný od případu Steel a další, ve kterém byla řízení proti prvnímu a druhému stěžovateli vedena z důvodu narušení veřejného pořádku, kterých se tito stěžovatelé, jak bylo později zjištěno, dopustili.

36. Soud musí zvážit otázku, zda je chování *contra bonos mores* pro účely článku 10 § 2 přiměřeně definováno.

37. Soud připomíná, že ve svém rozsudku Steel a další poznamenal, že výraz „řádně se chovat“ „je zvláště nepřesný a neposkytuje osobě podmíněné odsouzení dostatečný návod k tomu, jak se má chovat, aby se nedopustila narušení veřejného pořádku“. Toto konstatování platí stejně i pro tento případ, v němž stěžovatelé nebyli obviněni z žádného trestného činu a bylo zjištěno, že se nedopustili narušení veřejného pořádku.

38. Soud dále zjišťuje, že chování *contra bonos mores* je definováno jako chování, které je „spíše špatné než správné z pohledu většiny našich současných spoluobčanů“ (viz výše odstavec 13). Soud nemůže souhlasit s Vládou, že tato definice má stejný objektivní prvek jako chování, které „může být obtěžující“ (viz výše odstavec 29). Soud konstatuje, že otázka, zda chování „může být obtěžující“, je otázkou směřující k samé podstatě zakázaného chování: jedná se o chování, jehož pravděpodobným důsledkem je obtěžování jiných. Definice narušování veřejného pořádku uvedená v případě Percy v. generální prokurátor (viz výše odstavec 11) zahrnující chování, jehož přirozeným důsledkem by bylo vyvolání násilné chování druhých, také popisuje chování s odkazem na jeho dopad. Chování, které je „spíše špatné než správné z pohledu většiny našich současných spoluobčanů“, není, na druhou stranu, jakkoliv definováno, je pouze označeno za „špatné“ podle názoru většiny občanů.

39. Soud také nemůže souhlasit s Vládou, že další jí uvedené příklady chování, které je definováno s odkazem na standardy očekávané většinovou společností, se podobají chování *contra bonos mores*, protože v každém případě citovaném Vládou je uvedený příklad pouhým prvkem širší definice zakázaného jednání.

40. Se zvláštním odkazem na skutkovou podstatu projednávaného případu nesouhlasí Soud s názorem, že stěžovatelům muselo být jasné, co jim bylo zakázáno činit během období jejich podmíněného odsouzení. Zatímco v případě Steel a další byli stěžovatelé shledáni vin-

nými z narušení veřejného pořádku a Soud konstatoval, že je zjevné, že podmíněčné odsouzení se vztahovalo na chování podobné tomu, jehož se stěžovatelé již dopustili, v tomto případě se stěžovatelé narušení veřejného pořádku nedopustili a při uvážení výše zmíněného nedostatku přesnosti nemůže být určeno, že s jistotou věděli, jakého jednání se nemají do budoucna dopouštět.

41. Soud konstatuje, že rozhodnutí, kterým byli stěžovatelé podmíněně odsouzeni pro případ, že by narušovali veřejný pořádek nebo se chovali contra bonos mores, není „stanoveno zákonem“ v souladu s podmínkami článku 10 § 2 Úmluvy.

42. Za těchto okolností není nutné, aby se Soud zabýval ostatními spornými body vyvstávajícími podle článku 10 Úmluvy.

43. Z toho vyplývá, že došlo k porušení článku 10 Úmluvy.

III. Aplikace článku 41 Úmluvy

44. Článek 41 Úmluvy stanovuje:

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přiznává Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Náklady a výdaje

45. Stěžovatelé žádali dohromady o 6000 liber plus daň z přidané hodnoty jako kompenzaci nákladů a výdajů při řízení ve Strasbourgu, minus částky, které obdrželi cestou právní pomoci před Soudem a Komisí. Vláda s tímto návrhem souhlasila.

Soud shledává, že žádost je přiměřená a náklady a výdaje by tudíž měly být kompenzovány v plné výši.

B. Úrok z prodlení

46. Podle informací dostupných Soudu činí úroková sazba stanovená v Anglii a Walesu v době přijetí rozsudku 7,5 % ročně.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD:

1. Potvrzuje jednomyslně, že není nutné zkoumat stížnost stěžovatelů podle článku 11 Úmluvy.

2. Potvrzuje šestnácti hlasy k jednomu, že došlo k porušení článku 10 Úmluvy;

3. Potvrzuje jednomyslně

(a) že příslušný stát zaplatí stěžovatelům ve lhůtě tří měsíců 6000 liber za náklady a výdaje spolu s jakoukoliv účtovatelnou daní z přidané hodnoty a s odečtením částek hrazených formou právní pomoci;

(b) že je splatný jednoduchý úrok o roční výši 7,5 % od uplynutí výše stanovené tříměsíční lhůty do urovnání.

Vyhotoveno v anglickém a francouzském jazyce a vyhlášeno na veřejném zasedání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu dne 25. listopadu 1999.

Paul MAHONEY
tajemník

Luzius WILDHABER
předseda